

ART-History, 1

Cultuur van de Kerk

Docentenlicentie

[i Voorwoord](#)

[2 Tekstblok >](#)

[3 Vragenblok >](#)

[4 Antwoordenblok >](#)

Dit eerste deel van de *ART-History*-reeks gaat over de westerse kunst en cultuur van grofweg de elfde tot en met de veertiende eeuw. In deze docentenlicentie vind je het **tekstblok**, het **vragenblok** en het **antwoordenblok**.

Het tekstblok van *Cultuur van de kerk* is chronologisch en per discipline geordend. In deze uitgave worden de disciplines bouwkunst, beeldende kunst, muziek, theater en dans behandeld. We beginnen met een algemene schets van het leven in de middeleeuwen. Iedere discipline eindigt met een kopje In het kort. Dit is een samenvatting waarbij we ook aandacht besteden aan de specificaties die horen bij het eindexamen kunst (algemeen): kunst en religie; kunst en esthetica; kunstenaar en opdrachtgever; kunst als ambacht; kunst en vermaak; kunst, wetenschap en techniek; kunst intercultureel. Kernbegrippen en namen van belangrijke personen staan vetgedrukt, zodat ze meteen in het oog springen. Je vindt de begrippen terug in de begrippenlijst. Personen staan in het namenregister. Ook kun je in een tijdlijn de belangrijkste gebeurtenissen uit de middeleeuwen terugvinden. De informatie uit het tekstblok kan worden toegepast bij de vragen van het vragenblok.

Via de menubalk aan de linkerkant van je scherm kun je door de uitgave navigeren. Door op een afbeelding te klikken, kun je deze vergroten en volledig bekijken. Soms zie je pijltjes naast een afbeelding staan. Daarmee kun je een volgende afbeelding of filmpje bekijken terwijl je op dezelfde pagina blijft. Helemaal onderaan elke pagina kun je naar de vorige of volgende pagina doorklikken.

ART-History Cultuur van de kerk

in de 11^e t/m de 14^e eeuw

Docentenlicentie

i Voorwoord

2 Tekstblok >

3 Vragenblok >

4 Antwoordenblok >

Tekstblok

Inleiding >

1 Algemeen >

2-3 Bouwkunst >

4-5 Beeldende kunst >

6-7 Muziek >

8-9 Drama en dans >

Epiloog

Begrippenlijst

Namenregister

Tijdslijn >

1 Algemeen

De kerk en de samenleving

De standenmaatschappij >

Cultuur van de kerk >

Kloosters en monniken >

Invloed van buitenaf >

In het kort

De standenmaatschappij

Het feodale stelsel

De steden

De gilden

De gildestructuur

Meester en meesteres

De burgers

De zwarte dood

De opkomst van de universit...

Opleidingen

kerk

Blok 1 Het laatste oordeel

1 *Het laatste oordeel* uit het boogveld van de *Sainte Foy*, Conques (1130).

Bekijk de afbeeldingen.

Op de afbeeldingen zie je het timpaan in het portaal van de *Sainte-Foy* in Conque. Op dit timpaan is het laatste oordeel weergegeven. Dit timpaan past binnen de functies van de beeldende kunst in de romaanse periode.

1. Wat zijn de drie functies van de beeldende kunst in de middeleeuwen en hoe past dit timpaan daarin?

- De drie functies van de beeldende kunst zijn decoratie/versiering, een eerbetoon brengen aan God en educatie, namelijk de Bijbelverhalen uitleggen aan ongeletterden via het beeld.
- In het timpaan komen die alle drie samen. Het is decoratief, de voorstelling is religieus en educatief want het laat de consequenties van goed of slecht gedrag zien.

Het laatste oordeel was voor de middeleeuwse gelovige niet ver weg. Er was altijd voldoende aanleiding om over leven en dood na te denken.

2. Leg dit uit.

Ten tijde van de middeleeuwen was de dood door oorlog of ziekten altijd dichtbij. Het leven was gevaarlijk en de gemiddelde leeftijd lag onder de 40 jaar.

De mensen herkenden het laatste oordeel onmiddellijk. Zo is in het midden Christus prominent als rechter afgebeeld.

3. Noem nog vier zaken uit de voorstellingen waaraan je kunt zien dat het hier het laatste oordeel betreft.

- De doden komen uit hun graven en kisten links onder Christus' voeten.
- Rechtsonder in de hoek is de hellemond te zien waar de veroemden ingeworpen worden.
- Rechtsonder leiden duivels de mensen naar de hel.
- Links in het timpaan zijn engelen met bazuinen te zien.
- De Christusfiguur in het midden is weergegeven als de rechter die naar de hemel en de hel wijst.
- Linksonder zijn heiligen weergegeven met aureolen en attributen.

Bekijk afbeelding 1.

Blok 2 Boekverluchting

De evangelist Johannes, miniatuur in het evangelarium van de abt Wedricus (1147).

Bekijk de afbeelding.

Op de afbeelding zie je een miniatuur uit een evangelarium. Afgebeeld is de heilige Johannes, een van de vier evangelisten die het leven van Christus op schrift hebben gesteld. Johannes is hier afgebeeld als schrijver.

1. Noem twee aspecten van de voorstelling waaruit dit blijkt.
  - Johannes heeft een vel perkament op schoot.
  - Johannes houdt met de rechterhand een pen vast.
  - Vanuit de zijkant wordt hem vanuit een cartouche inkt aangereikt.

De figuur van Johannes wordt omringd door een rand met medaillons die deel uitmaken van de voorstelling.

2. Noem drie manieren waarop de rand met medaillons beeldend verbonden is met de centrale voorstelling.
  - In de rand rondom de voorstelling en in de figuur van Johannes worden dezelfde kleuren gebruikt.
  - De figuur van Johannes overlapt de decoratieve rand.
  - Vanuit de rand met medaillons wordt hem inkt/de duif aangereikt. Er is interactie tussen Johannes en de rand.

VWO

Het evangelie is een deel van de Bijbel en daarmee een heilig boek. In de voorstelling wordt Johannes bij het schrijven van dit evangelie geïnspireerd door de Heilige Geest.

3. Leg uit op hoe deze goddelijke inspiratie in de voorstelling is verbeeld.

Vanuit de lijst boven het hoofd van Johannes wordt vanuit een medaillon een duif bij zijn oor gehouden die hem de tekst influistert. De duif is een symbool voor de heilige geest.

De boekillustratie is omstreeks 1150 gemaakt in de hoge middeleeuwen in de romaanse stijl.

4. Noem drie aspecten van de vormgeving die kenmerkend zijn voor deze periode en stijl.
  - De persoon van Johannes is anatomisch niet correct weergegeven.

Blok 1 De maatschappij

Vooral in de vroege en hoge middeleeuwen was de maatschappij statisch, ze had een structuur waarin niet snel veranderingen plaatsvonden. Zo was de maatschappij verdeeld in een aantal standen of klassen.

1. Noem drie klassen uit deze maatschappij.
  - De geestelijkheid.
  - De adel.
  - De horigen (boeren zonder eigen grond).
  - De vrije burgers/boeren (met eigen grond).
  - De lijfeigenen (slaven).

In deze standenmaatschappij was het haast onmogelijk om van klasse te veranderen. Middeleeuwse mensen zaten min of meer gevangen in de klasse waarin ze geboren waren.

2. Geef hier een reden voor.
  - Je klasse of stand was erfelijk en ging van je ouders over op jou. Dat maakte het vrijwel onmogelijk je los te maken uit je stand.
  - Het was in de ogen van de mensen in die tijd de door God gegeven ordening.

3. Geef een reden vanuit de religie waarom het moeilijk was om van sociale klasse te veranderen.

Volgens de kerk hoorde je je in het lot te schikken dat God voor je had voorbestemd. Je daartegen verzetten was zondig. In het hiernamaals zou je recht worden gedaan.

Bekijk de afbeelding.

Op de afbeelding zie je een gezelschap op de valkenjacht. Deze voorstelling uit een getijdenboek maakt veel duidelijk over de sociale verhoudingen in de late middeleeuwen. Het verschil in klasse komt tot uiting in de voorstelling en in de vormgeving.

4. Leg dit uit en betrek de voorstelling en de vormgeving in je antwoord.